

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשְׁת בְּלֶק

יציאת השבת:

20:36

ירושלים: 20:31

הפטרה: ודיה שארית

י' תמוז תשע"ה

מכרזים על עם יז' בתמוז שנדחה ליום ראשון

תחילת העום: 3:50 סיום העום: 20:09

יציאת השבת ר"ת 21:18

גיליון 345

כניסת השבת:

19:22

ירושלים: 19:13

הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם - כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

ידוע לכולם שאויבנו זוממים להשמיד אותנו ולא בוחלים בשום דרך, הפלא העצום הוא הדרך בה הקב"ה דואג להציל אותנו בכל פעם מחדש! פרשה שלימה מספרת לנו על הקשר שנרקם בין מדינות אויב במטרה אחת להשמיד את עם ישראל. עם ישראל אפילו אינו מודע לכך, אך הקב"ה דואג להציל את עמו מכל רע. וכך אמר הקיסר הרומי לרבי יהושע: כמה חזקה הכבשה השורדת בין שבעים זאבים, ענה לו רבי יהושע בן חנניה: כמה גדול הוא הרועה השוברן ומצילה מידן. בעוד שהקיסר תולה את קיומו של עם ישראל בכוחו של העם, הרי שרבי יהושע תולה את קיומו של עם ישראל בכוחו של הקדוש ברוך הוא.

עמי הארץ רואים את עם ישראל מנצח את מלכי האמורי החזקים, הם חוששים, אם אלו נפלו כיצד נוכל אנו להתמודד כנגד עם ישראל? אז מגיע תורו של החיבור גם בין מדינות שהיחסים ביניהם מעורערים, אך כעת יש להם סיבה להתאחד - המלחמה כנגד עם ישראל. וכך כותב רש"י בפרשתנו: "ויאמר מואב אל זקני מדין - והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר: "המכה את מדין בשדה מואב. שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם". מסתבר שאכן, גם הדבר הזה הוא עתיק יומין, כשאנו רואים מול עינינו מדינות שהיחסים העכורים ביניהם מכוסים באהבה מדומה, שהצד השווה שבהם הוא שנאת ישראל.

הפרשה עוסקת במה שקורה במחנה מואב, עם ישראל אינו מודע כלל לסכנה האורבת לו, אך שומר ישראל לא ינום ולא ישן. ולכן אומר דוד בתהילים כי דוקא הגויים ואומות העולם משבחים את ה', כי הם יודעים שבחסדו הגדול הוא מציל אותנו בלי שאנו נהיה מודעים לכך, אשרינו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורוק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

בין אברהם אבינו לבלעם הרשע

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונחלין בעולם הבא, שְׁנַאֲמַר (משלי ח), לְהַנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ, וְאַצְרִיתֶיהֶם אֲמַלֵּא. אָבֵל תְּלַמִּידוֹ שֶׁל בְּלַעַם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גִּיהֶנָּם וְיוֹרְדִין לְבָאָר שַׁחַת, שְׁנַאֲמַר (תהלים נה), וְאַתָּה אֲ-לֹהִים תּוֹרִידֶם לְבָאָר שַׁחַת, אֲנִשִּׁי דְמִים וּמְרַמָּה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ: אבות ה, יט

כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע – אם קודם דברנו באדם המשפיע בעצמו, שעליו להטות את עצמו ואת סביבתו לדרך טובה, הרי שבמשנה זו אנו עוסקים בבדיקת התכונות המוקרנות מן המנהיג אל כל אחד מאנשי קהילתו. כל אדם יוכל לסווג את עצמו למנהיג זה או אחר, לפי התנהגותו שלו!

עין טובה – על טיבה של העין הטובה עמדנו לעיל (פ"ב, מ"ט) בדברי רבי אליעזר בן הוקנוס הממליץ כי הדרך הטובה שידבק בה האדם היא עין טובה, וכמו שאמר שלמה בחכמתו (משלי כב, ט): 'טוב עין הוא יבורך, כי נתן מלחמו לדל'. וזאת כיוון שטוב העין שמח בחלקו ואין עינו צרה בשל אחרים, להפך, הוא נותן מלחמו לאחרים. ורוח נמוכה – ענווה יתירה, שבגאווה צריך להרחיק עד לקצה, וכדברי רבי לויטס לעיל (פ"ד, מ"ד): "מאוד מאוד הוי שפל רוח". וכן הורה הרמב"ם בידו החזקה (הלכות דעות פ"ב, ה"ג): "ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בנינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאוד, ולפיכך נאמר במשה רבינו 'ענו מאוד' ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך צוו חכמים: 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר, שנאמר 'זרם לבבך ושכחת את ה' אלקיך". ונפש שפלה – לכאורה זוהי כפילות של הנאמר קודם לכן, ואולם לפי ההשוואה המנוגדת לבלעם הרשע, נוכל לעמוד על כוונת התנא, כי פירוש 'נפש שפלה' הוא: פרישה מתאוות העולם וממותרות.

מתלמידיו של אברהם אבינו – אברהם אבינו הצטיין בכל אותן המידות הנזכרות: עין טובה – כפי שאמר למלך סדום (בראשית יד, כג): "אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך". וזאת למרות הצעתו של מלך סדום: "תן לי הנפש והרכוש קח לך". רוח נמוכה – ענותנות יתירה, כפי שאמר לה' (בראשית יח, כז): "הנה נא הואלתי לדבר אל אדני, ואנכי עפר ואפר". נפש שפלה – שכך אמר לשרה אשתו אחר שנות נישואין רבות (בראשית יב, יא): "ויאמר אל שרי אשתו: הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את". וברש"י על פי המדרש: 'עד עכשיו לא הכיר בה (שלא נסתכל בה) מתוך צניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה', הרי שנמנע מהתאוות הגופניות. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה – היפוכן של אותן המידות השנויות לעיל הם: עין רעה – צרות העין והקנאה ותאוות הבצע של אדם, מתוך שעינו רעה בשלו, שלא מסתפק במה שיש לו חומד של אחרים, ועינו רעה בשל אחרים. רוח גבוהה – רוח של גאווה. נפש רחבה – בעל תאוה.

מתלמידיו של בלעם הרשע – בבלעם הרשע היו כל אותן המידות הרעות. עין רעה – ככתוב (במדבר כד, ב): "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו", וברש"י: 'בקש להכניס בהם עין רעה'. רוח גבוהה – ככתוב (שם כב, ג): "ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן ה' לתתי להלוך עמכם". וברש"י: 'אלא עם שרים גדולים מכם, למדנו שרוחו גבוהה ולא

רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום, אלא בלשון גסות, לפיכך (כתוב בהמשך): ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה'.

ונפש רחבה – ככתוב (שם כב, יח): "ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק: אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב". וברשי: 'למדנו שנפשו רחבה, ומחמד ממון אחרים. אמר: ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיילות רבות, ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח'.

תאוותו של בלעם הרשע לא הצטמצמה רק לתאוות ממון שלא ידעה גבולות, אלא גם לתאוות בהמיות ממש, וכמו שאמר (סנהדרין ק, א): שבלעם בוועל אתונו היה, מתוך כך נוכל להבין את מקורה של עצתו להזנות את בנות מואב בשיטים, עצה שנבעה מנפשו הרחבה. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע – כאשר אנו עומדים מול ההבדל העצום שיש בין דרכו של אברהם ותלמידיו, מול דרכו של בלעם הרשע ותלמידיו, ברי לנו כי יש תהום פעורה בין זה לזה, ואולם בא התנא להשמיענו כי גם השכר לאלו, כמו העונש לאלו, הוא בהתאמה, מידה כנגד מידה.

תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר: 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא' – שכרם של ההולכים בדרכו של אברהם אבינו, לאכול מפרי מעשיהם הטובים בעולם הזה, שהרי אותם בעלי מידות טובות, טובים לעצמם ולאחרים, וגם נוחלים עולם הבא, שהרי טובים הם גם לשמים. וכמו שאומר הפסוק: 'להנחיל אוהבי יש', ותלמידיו אברהם אבינו נקראו 'אוהבי', כמו שנקרא אברהם (ישעיהו מא, ח): "זרע אברהם אוהבי".

ורבותינו דרשו בסוים ש"ס המשניות (עוקצים ג, יב): "אמר רבי יהושע בן לוי: עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח): 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא'". ופירשו בתלמוד (סנהדרין ק, א): יש בגימטריא שלוש מאות ועשר. המשמעות הפשוטה היא שאם יקבצו כל מעדני העולם והנאותיו, הרי שפי שלוש מאות ועשר ינתן לצדיק לעולם הבא, וגם זה מידה כנגד מידה על שאכף עצמו מהנאות העולם הזה ותאוותיו.

אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר: זאתה א-להים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך' – אבל תלמידיו וממשיכי דרכו של בלעם הרשע, יורשים גיהנם בעולם הזה ויורדים לבאר שחת בעולם הבא. הרמב"ם מעיר, כי בלעם נקרא 'איש דמים', שהרי הפיל בעצתו להזנות את בנות מואב, עשרים וארבעה אלף מבני ישראל. הוא גם נקרא 'איש מרמה', מתוך התחבולות שעשה כדי להרע לישראל. ולכן גם תלמידיו נקראים אנשי דמים ומרמה, וזוהו תמרור אזהרה לכל ההולכים בדרכו של בלעם, לאן יגיעו ומה יהיה שכרם.

המשך הפסוק: 'לא יחצו ימיהם', התקיים גם הוא, וכמובא בתלמוד (סנהדרין ק, ב): אמר אותו מין (כופר) לרבי חנינא: האם ידוע לך בן כמה שנים היה בלעם כשנהרג? אמר לו: מהכתוב 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם', משמע שבן שלושים ושלוש או שלושים וארבע היה, (שהרי ימי שנותנו בהם שיבעים שנה). אמר לו: יפה אמרת, ראיתי את פנקסו של בלעם וכתוב בו: בן שלושים ושלוש היה בלעם החיגר כשהרגו פנחס.

בלעם רצה למות כיהודי, שהרי הוא מבקש (במדבר כג, י): "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו". ופירש הרמב"ם על אתר: "לומר שהן נוחלי גן עדן כי אחרית האדם המוות, על כן יבקש שימות מות ישרים, הם ישראל הנקראים ישרון, שיבלו ימיהם בטוב, ותהי אחריתי כמוהו, כישראל אשר חלקם בחיים ואינם בני גיהנם ואבדון", אך מי שאינו חי כיהודי כשר וישר, אינו יכול לבקש את השכר השמור ליהודי כשר. רק יהודי ההולך בדרכו של אברהם אבינו יכול לסיים פסוק זה ולהכריז בקול: 'ואני אבטח בך'.

הלכות יז' בתמוז

א. מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו. ותכלית התענית היא כדי לעורר את הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשי אבותינו שהיו כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותם הצרות, ובזכרון הדברים האלה נשוב להיטיב, כמו שנאמר 'והתוודו את עוונם ואת עון אבותם'.

ב. חייב כל איש לשום אל ליבו באותם הימים לפשפש במעשיו. כי אין העיקר התענית, כמו שנאמר באנשי נינוה 'זירא הא-להים את מעשיהם', ואמרו רבותינו ז"ל 'זירא את שקם ואת תעניתם' לא נאמר, אלא 'זירא הא-להים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה'. ואין התענית אלא הכנה לתשובה. לכן אותם אנשים שכשמתענים הולכים לטייל, ומבלים את היום בדברים בטלים, תפסו את הטפל והניחו את העיקר.

ג. שבועה עשר בתמוז, אירעו בו חמש צרות: נשתברו הלוחות כשירד משה מן ההר, כמו שנאמר בתורה, וזה היה בשבעה עשר בתמוז, ונתבטל קרבן התמיד, והקָעָה העיר בחרבן בית שני. אף על־גב דבחרבן ראשון הבקעה בתשעה לחדש, דכתיב 'בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחוק הרעב בעיר וגו' ותבקע העיר' וגו', אבל בחרבן השני בשבעה עשר בו הבקעה העיר, וחרבן בית שני חמור לנו, שהוא סיבת היותינו בגלות הזה (ועוד איתא בירושלמי, שגם בבית ראשון היה בשבעה עשר, אלא שמפני הצרות טעו בחשבון). ושרף אָפּוֹסְטָמוֹס הרשע ספר התורה, והעמיד צלם בהיכל.

ד. כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובימים אלו במיוחד ראוי לכל ירא שמים לעשות "תיקון חצות" לאחר חצות היום (עד השקיעה). ואומרים "תיקון רחל" בלבד. (עיין כ"ה"ח תקנא ס"ק רכא, רכב). ואין צריך לומר שטוב לעשות תיקון חצות (תיקון רחל ותיקון לאה) בחצות לילה.

ה. בימים אלו צריך להזהר מכל מיני סכנות וספק סכנות כגון: זהירות בדרכים, שלא לילך יחידי משעה ד' עד שעה ט' וכן שלא לילך אז בין חמה לצל (דבר זה אפשרי רק להולכי רגל, אך הנוסע ברכב אי אפשר לו להבחין ואין לחוש) לא ישים כסף בפיו, ישטוף היטב את הפירות שאוכל, לא יאכל אוכל שהיה תחת המיטה. אדם שקם באמצע הלילה בחושך לא ישתה משקה מגולה שמא נכנס בו חרק וכד', יזהר במצות מעקה ותולדותיו, ובכל מיני דברים אחרים כגון רחיצה בחוף ללא מציל וכד', ובפרט יפקח עיניו על שלום הילדים הקטנים.

ו. טוב להימנע מללכת לבריכה בזמן זה מפני הסכנה, אומנם בקיטנה וכדו' שצריך להעסיק את הילדים שלא יסתובבו ברחובות, מותר ובתנאי שיגבירו את השמירה והזהירות. [הגר"מ אליהו זצ"ל]

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לדפוסות: אברהם ולאה ציטרון הי"ד. היה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. יצחק אילון הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה ויהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. אורי חיים רווח הי"ד. עור בן עושה הי"ד. תיקוה בת עושה הי"ד. אלגרה בת ג'אן הי"ד. מול בת ענולה הי"ד. פנחס ורתי הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. סימנטוב יהודה הי"ד. להחזרת נעדריו צה"ל ושבויו ובהם: אירון שאול, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולעיני חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמת: הגר"מ אליהו זעיקל. רבי מסעד מלול זצ"ל. הרב שלמה צורף זיל. רבי יעקב שושן זיל. יונה ינה זיל. בריכה סופן זיל. נדיר נחום זיל. ניסים כהן זיל. סופר מנחם זיל. נדידה שמעון בת חיות זיל. מנרה לוי זיל. אסתר בת תורא זיל. אסתר חדד זיל. חנה יצחקי זיל. דינה פונדק זיל. הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מרחזי זיל. אליהו בת פריחה זיל. תירצה זיגרון זיל. ישראל אברהם נתן זיל. אסתר בת זוהרה זיל. אסתר וענבר נחום זיל. ישראל בן שושנה זיל. יצחק בן מול מרחזי זיל. רובי בן שלום צעדי זיל. מרים וענטו זיל. עושה עמוס זיל. יצחק וענרים אטאס זיל. נסים בן נתן זיל. יצחק ולאה אסטרוט זיל. חת יעקב זיל. זהר רחל לוי זיל. אליהו טייטל זיל. נעמה בת מנודה זיל. שמחה אילנה זיל. ראובן אלון בן נסיה זיל. סליקה שושן זיל. לאיזה מדר זיל. זוהרה בת נתן זיל. עליזה כהן זיל. ר' חיים אהנתה זיל. אהרן וקן זיל. אורי אהרן מעולם זיל. ישראל בן נגרה זיל. חד חגיבי זיל. חד גוסטברג זיל. יואל דליל זיל. עמוס דברי זיל. רבי חד הכהן זצ"ל. זכבד ועקנין זיל. עושה דהן זיל. חותי אגיל זיל. ולעיני הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה